

صلح و توسعه

فواد صادقی



■ مقدمه

■ پیش‌گفتار

■ گفتگوی نخست

■ نظریه ام القری؛ منافع ملی مهمتر از شعارهای ایدئولوژیک

■ گفتگوی دوم

■ رویکرد بی‌اعتنا به ادوات خودسرانه؛ آفت سیاست خارجی

■ گفتگوی سوم

■ ناگفته‌های نصب و عزز، قاصد امام

■ گفتگوی چهارم

■ دلایل آغاز و ادامه جنگ پس از فتح خرمشهر

■ گفتگوی پنجم

■ اختلافات در فرماندهی و پایان جنگ

■ گفتگوی ششم

■ نقشه راه تأسیس رادیو و تلویزیون خصوصی

■ ربع قرن فعالیت رسانه‌ای

■ گفتگوی نگارنده با پروژه تاریخ شفاهی ایرنا

■ نمایه

مقدمه

دو سال است که از رحلت آیت الله هاشمی رفسنجانی می گذرد. شاید امروز بهتر از هر زمان دیگر، بتوان با عبور از احساسات و عواطف، به عمق دیدگاه ها و مباحث اندیشه ایشان توجه کرد؛ به ویژه آنکه در چهلمین سال پیروزی انقلاب اسلامی قرار داریم و دوران بلوغ و کمال هر نظامی، نیازمند نظریه و سیره بردازی است تا بتوان فراتر از سعی و خطا، فراز و فرود و تصمیمات لحظه ای و مقطعی، به آینده کشور نگاه کرد.

ویژگی منحصر به فرد آیت الله هاشمی رفسنجانی، جامع الابعاد و جامع الاضداد بودن ایشان است. اکبر هاشمی رفسنجانی که از ۱۴ سالگی با حضور در حوزه علمیه قم، علوم دینی را در محضر اساتید بزرگ آن دوران فرا گرفت، مجتهدی مانوس به قرآن کریم و مفسقی مسلط در سیره نبوی و ائمه اطهار علیهم السلام بود. فعالیت در گرایش های فرهنگی و مبارزات موجب ایجاد ذهنیت تشکیلاتی و سیستماتیک برای وی گردید و فعالیت های اقتصادی که در جهت تأمین معیشت و هزینه های نهضت و همچنین پوشش مبارزات صورت داد، شناخت دست اول و عینی از اقتصاد خرد و واقعیت های بازار برای او فراهم آورد.

حضور در مناصب تقنینی که از عضویت در حلقه نخست شورای انقلاب آغاز و به ریاست سه دوره مجلس شورای اسلامی، شش دوره

مجمع تشخیص مصلحت نظام و ریاست و نایب رئیسی مجلس خبرگان رهبری و اصلاح قانون اساسی انجامید، از وی حقوقدان و کارشناسی مسلط به قانونگذاری پدید آورد.

قرار گرفتن در مسئولیت‌های فرماندهی جنگ و ریاست دولت، وی را با معضلات و دشواری‌های تصمیم‌گیری و پیشبرد اهداف راهبردی کشور آشنا کرد و در همه مسئولیت‌ها، ارتباطات رسمی با دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی موجب تسلط او به حوزه دیپلماسی و سیاست خارجی گردید.

حضور در ۱۴ رفاقت سیاسی و آزمودن جایگاه خود نزد افکار عمومی با صندوق‌های رأی وی را در حوزه سیاست خبره کرد و همه این ابعاد دکترین آیت‌الله‌هاشمی رفسنجانی را برای اداره کشور در قالب دو کلیدواژه «صلح» و «توسعه» شکل داد؛ واژگانی که رهاورد شصت سال مجاهدت، مبارزه و مدیریت در بالاترین سطوح جامعه و نظام بود.

این دکترین از سویی ریشه در استبدادستیزی و استعمارستیزی او دارد که تبلور اولیه‌اش را در شخصیت‌نگاری ابرکبیر و نگارش سرگذشت فلسطین می‌توان یافت و از سوی دیگر، در مطالعات کتابخانه‌ای و مشاهدات میدانی از جوامع در حال توسعه و توسعه‌یافته در قاره‌های مختلف جهان. مجموعه اطلاعات، مطالعات، اجتهاد و راه‌اندازی نظری آیت‌الله‌هاشمی رفسنجانی، موجب شکل‌گیری نظریه‌ای جامع نسبت به نیازها، اهداف و روش‌های اداره کشور در ذهن ایشان شد که اگرچه فرصت نگارش و تدوین آن در قالب اثری مشخص را نیافتند اما اجزا و ابعاد مختلف آن را می‌توان در صدها نوشته، مصاحبه و سخنرانی ایشان به‌ویژه در دهه پایانی حیات آیت‌الله مشاهده کرد که دوران جمع‌بندی و نتیجه‌گیری از تجربیات و نظرات ایشان بود.

اکنون این آثار گرانسنگ در اختیار پژوهشگران و صاحب نظران است و می توان با بهره گیری از آن، بخشی از حلقه های مفقوده در تحقق و تثبیت آرمان های نظیر صلح و توسعه را تکمیل کرد.

کتاب پیش رو، در بردارنده گفتگوهای متفاوت و پژوهشی با آیت الله هاشمی رفسنجانی در نیمه دوم دهه هشتاد (۱۳۹۰-۱۳۸۶) است که محتوای آن را سطح گفتگوهای مرسوم مطبوعاتی عمیق تر است.

در دو گفتگوی نخست که با موضوع «تدوین مانیفست جمهوری اسلامی» در «است خارجی» است، حضور دکتر محمود سریع القلم به عنوان صاحب نظر برجسته در روابط بین الملل، موجب تعمیق مباحث و طرح محور راه ریزی شده است.

سه گفتگوی بعدی کتاب، که با موضوع ناگفته های خاطرات آیت الله، صورت گرفته است، در این مباحث، طرح در خاطرات روزنوشت ایشان است. آیت الله هاشمی رفسنجانی با نگارش مستمر و بی وقفه ۳۶ سال خاطرات روزنوشت، رکوردی دست یافتنی را در میان شخصیت ها و مقامات رسمی در جهان به خود اختصاص داده است؛ خاطراتی که طرح موضوعات کلیدی و نکات ناگفته تاریخی به ررتی مختصر و مفید در آن، اهمیت بیشتری نسبت به بعد کمی آن دارد. بیعتا فرصت محدود ایشان، اقتضا نمی کرد آنگونه که باید به موضوعات فراوان و متعدد کشور آنهم در مقاطعی حساس و پرفراز و نشیب در خاطرات بردازند و به گزیده گویی بسنده می شده است. طبعاً پرداختن به نکات تکمیلی و تفصیلی این خاطرات، موضوع جذابی برای محققین بوده است و ایشان در سه جلسه مصاحبه مشروحی که در این کتاب آمده است به بخشی از سؤالات درباره خاطرات خود پاسخ داده اند.

گفتگوی ششم این کتاب نیز حاصل مصاحبه ای پژوهشی با آیت الله هاشمی رفسنجانی در حوزه فرهنگ و رسانه است. برخلاف برخی نظرات

که مدعی کم توجهی هاشمی به فرهنگ و رسانه شده‌اند، ایشان از ابتدای مبارزه، حوزه فعالیت خود را در رسانه متمرکز کردند و نشریات متعددی همچون مکتب تشیع و بعثت را با کمترین امکانات در دهه سی و چهل منتشر کرده است. او پس از انقلاب نیز در دوره سازندگی، منشأ تحول و مدرنیزاسیون در مطبوعات ایران و تأسیس روزنامه‌هایی نظیر همشهری و ایران و صدها مجله و نشریه شد و در این مصاحبه دیدگاه‌های پیش رو و مترقم خود در حوزه رادیو - تلویزیون را نیز طرح کرده‌اند.

مطالعه این مصاحبه‌ها، نشان از شخصیت اهل گفتگو، چالشگر و باز آیت‌الله هاشمی رفسنجانی دارد؛ مصاحبه‌هایی که از قالب بیان دیدگاه‌های یک مقام رسمی جدا شده و به دیالوگ و تحلیل و گفتگوی نقادانه نزدیک شده است. نشان می‌دهد گفتگوکنندگان بر مبنای مطالعات و پژوهش‌های پیشینی و جمع‌آوری شده به دستاوردهای جدید، به مصاحبه پرداخته‌اند و آیت‌الله نیز از این رویه کاوشگرانه و نقادانه استقبال کرده و به واکاوی ابعاد ناگفته و پاسخ به سوالات جدید پرداخته‌اند.

مجموعه این گفتگوها، حاصل رحمت کثر فؤاد صادقی است که در دهه پایانی حیات آیت‌الله هاشمی رفسنجانی، در نشر و تبیین دیدگاه‌های ایشان در فضای مجازی، تأثیرات جدی داشته و متحمل هزینه‌های سنگینی شده‌اند که بخش پایانی کتاب در قالب تاریخ شفاهی به مرور فعالیت‌های رسانه‌ای ایشان اختصاص دارد.

در پایان، امیدوارم این کتاب مورد استفاده علاقه‌مندان و پژوهشگران موضوعات تخصصی قرار گرفته و شاهد گام‌های بلندتری در حوزه تبیین، تحلیل، تدوین و نقد اندیشه‌های آیت‌الله هاشمی رفسنجانی و سایر صاحب‌نظران جامعه باشیم.

محسن هاشمی رفسنجانی

بهمن ۱۳۹۷